

Repliker och kommentarer

Konventionell visdom — för vem?

I förra numret av Ekonomisk Debatt tog Nils Lundgren på ledarplats sig an uppgiften att avrätta min rapport om den svenska ekonomins internationalisering [Lundgren 1976]. Konventionell visdom, slutsatser som redan framförts många gånger, framslängda tankar, onödigt och vilseledande, borde inte ha publicerats, menar Nils Lundgren. Svårdshuggen viner, men de träffar dåligt.

Framtidsstudieprojektet "Sveriges internationella villkor" har som uppgift att analysera förutsättningarna för en framtida självständig svensk politik och samhällsförändring. Diskussionerna om Sveriges autonomi ska ske mot bakgrund av alternativa utvecklingar i vår omvärld. Syftet är att ge underlag för en framtidsinriktad diskussion om vårt beroende och om Sveriges roll i det internationella systemet.

En första avrapportering har skett från vad vi kallar kartläggningsfasen. Syftet med dessa rapporter har främst varit, att för vår läsekrets och oss själva skapa en teoretisk och empirisk grund inför det fortsatta arbetet med att skissa alternativa framtida utvecklingar. Dessa delrapporter ska inte ses som några avslutade helheter utan som försök att under projektets gång föra ut vårt arbete till diskussion.

Tanken med min kartläggning av den svenska ekonomins internationalisering har aldrig varit att tillföra den akademiska lärdomen nya kunskaper om tingens tillstånd. Det är naturligt att Nils Lundgren blir besviken, om han läst min rapport med de förväntningarna. Man får självklart inga aha-upplevelser av att läsa referat av sin egen och kollegors forskning eller att konfronteras med idéer som man själv omgett sig med i årtal.

Syftet har inte heller varit att ge poli-

tiker och byråkrater ett direkt beslutsunderlag. Jag har bl a framfört argumentet, att om ingen nyorientering sker av Sveriges ekonomiska utbyte med omvärlden, så kommer vår ekonomi snart att vara så sammanflätad med EG-ländernas, att ett medlemskap i EG bara blir en formalitet. Detta har fått massmedia att behandla min skrift som en "het kanslihusrapport". Feldt och Lidbom har intervjuats och med skärpa understrukit att vår EG-politik ligger fast. Men aldrig har jag drömt om, att min kartläggning skulle verka fräsch på dem som fattar beslut om Sveriges ekonomiska relationer med omvärlden.

Konventionell visdom, alltså. Jag frågar: för vem? Den intresserade allmänheten (eller hur man nu ska kategorisera en ständigt växande del av vår läsekrets) tycks emellertid uppleva de fakta och idéer som jag framför i min rapport som nya eller åtminstone som nödvändiga påminnelser. Det visar kontakter med läsekretsen.

Nils Lundgren menar, att jag har haft till uppgift att kartlägga beroendet, men bara visat att den svenska ekonomin har internationaliserats. En ambition jag har haft är att försöka samla ihop och systematiskt presentera tillgängliga forskningsresultat om den svenska ekonomins internationalisering och beroende. Om denna genomgång mer är en beskrivning av internationaliseringsprocessen än av det ekonomiska beroendet, så är förklaringen att det är klen med forskning om Sveriges ekonomiska beroende. Där emot har man relativt väl dokumenterat internationaliseringsprocessen.

Jag har också försökt att teoretiskt koppla ihop begrepp som internationalisering, beroende och autonomi. Detta är en nödvändig saneringsåtgärd, om man vill möjliggöra en seriös debatt om dessa

ting. Nils Lundgren må tycka att mina resonemang därom är ointressanta och ofruktbara, men säg inte att de är konventionellt tankegods! Visa vilka källor jag kunde ha refererat till istället för att tänka själv!

I den politiska debatten förekommer flitigt termerna internationalisering, beroende och autonomi. Men var finns teorierna och begreppsdefinitionerna, som ska hjälpa oss att förstå problemens innebörd och finna lösningar? Vi rör oss här i gränstrakterna mellan de politiska och ekonomiska vetenskaperna och på dessa svaga isar har traditionella statsvetare och ekonomer inte vågat sig ut. Mina teoretiska funderingar är inte märkvärdiga, men bör ändå kunna vara ett steg på vägen till klarhet.

Nils Lundgren skriver vidare, att jag slänger tankar omkring mig utan att underbygga dem, så som det anstår en forskare. Nåväl, låt mig ta hans eget exempel. En av de alternativa framtider för svensk ekonomi som jag redan nu fört ut till debatt är den s k periferiseringen. Jag menar att det kanske inte är så självklart, att en fortsatt internationalisering av den svenska ekonomin kan garantera att vi håller vår framskjutna position i den internationella BNP/capita-ligan. Denna hypotes härleder jag ur några antaganden om den framtida teknologiska och ekonomiska utvecklingen.

Om den teknologiska utvecklingen kräver allt större insatser av kapital i forskning, produktutveckling och utbildning och om den kräver tillgång till allt större marknader, där kapitalinsatserna kan ge snabb avkastning, då menar jag att detta verkar mot ett relativt litet land som Sverige med begränsade kapitalresurser och marknader.

Om konkurrensen stimulerar framväxten av allt färre, allt större och allt mäktigare internationella koncerner med vidgade möjligheter till en internationell arbetsfördelning inom sig, så antar jag att enskilda länders möjligheter att föra en självständig politik minskar.

En internationellt sett god löneutveckling och utveckling av de anställdas inflytande kan då få företagen att förlägga sin expansion utomlands och t o m att flytta sin produktion till andra länder. Detta om kapitalets fria rörlighet över gränserna får bestå.

Om Nils Lundgren tycker att hypotesen om periferisering är dåligt relaterad till mina antaganden, eller att mina antaganden är dåligt relaterade till verklig-

heten, då må han påpeka det. Om detta är jag beredd att föra en förutsättningslös diskussion. Men det är fel att påstå att jag oansvarigt slänger tankar omkring mig!

Vad som vore oansvarigt, det är istället att inte föra ut hypotesen om periferisering till debatt, om det nu är så att detta är en av Sveriges möjliga framtider. Svenska folket måste ha en chans att även diskutera hur man ska möta en framtid av mindre tilltalande karaktär.

Nils Lundgren presenterar själv ett alternativ till min hypotes om periferisering. Han skriver: "Den moderna, tekniskt avancerade verksamheten kommer kanske att hamna i politiskt stabila länder som Sverige med personlig trygghet mot våld, med låg befolkningstäthet och en väl utvecklad kollektiv sektor." Denna hypotes är intressant, men behäftad med en del oklarheter, eller hur?

Varpå beror den politiska stabiliteten i vårt land? Har inte just den gynnsamma ekonomiska utvecklingen bidragit därtill? Vad skulle hända om den årliga kakan man ska dela på blir allt mindre, om de stora löntagargrupperna inte längre kan kompenseras för prishöjningarna och den sociala reformtakten måste stanna upp? Hur som helst, varför inte utveckla detta utkast till scenario för Sverige i den framtida världsekonomin? Får vi se en genomarbetad version i decembernumret av Ekonomisk Debatt?

Fackekonomer har hittills mest sysslat med vad jag kallar för *ekonomisk-politiska beroenden*, dvs sådana som tar sig uttryck i förändrade möjligheter att med ekonomisk politik påverka den egna ekonomin. Ett visst intresse — åtminstone efter den s k oljekrisen — har man också visat de *internationellt-politiska beroendena*, dvs dem som hänger samman med sårbarheten för störningar i det internationella ekonomiska utbytet.

Men de beroenden, som jag tycker är viktigast att diskutera i en framtidsstudie är de s k *strukturellt-politiska beroendena*. Och dessa klarar man definitivt inte av att analysera med traditionella ekonomiska modeller. Jag menar att internationaliseringen leder till integration. Ju mer sammanflätade de nationella ekonomierna blir med varandra, desto mer av samordning, anpassning och homogenisering mellan dem är nödvändig för att en stabil utveckling ska kunna garanteras och integrationen ska kunna fördjupas. Helt enkelt: man kan inte samtidigt växa samman och utvecklas åt olika håll.

Det är alltför många som fortfarande går omkring med ett lösryckt Adam Smith-citat i bakfickan och tror att en internationell arbetsfördelning är något gott i sig. Även om Sverige under efterkrigstiden kunnat njuta frukterna av en friare världshandel till ett ganska lågt pris, så finns det föga anledning att tro, att en *oplanerad* internationalisering av den svenska ekonomin leder oss in i den bästa av alla världar.

Det är värt att fundera över hur djupt beroende av t ex de västeuropeiska länderna som en självständig svensk politik och samhällsförändring är förenlig med. Det är nödvändigt att diskutera vilka länder och vilka krafter i vår omvärld

som vi är beredda att göra oss beroende av. Det är viktigt att tänka över hur vårt beroende kan reduceras genom att vi sprider våra utrikesekonomiska relationer.

Det är i en diskussion om de här problemen jag hoppas att Nils Lundgren och hans kollegor vill delta. Det finns ju inte bara en framtid. Mellan vilka alternativa framtider kan vi välja?

Fil kand *Svante Iger*
Framtidsstudieprojektet
Sveriges internationella villkor

Referenser

Lundgren, N., [1976]. "Konventionell visdom", *Ekonomisk Debatt*, årg 4, nr 5